

Kloosterkerk

Kerstmacht 2024 – Jesaja 9,1-6 en Lukas 2,1-20

ds. Rienk Lanooy

Deze dienst is ook (terug) te zien en te beluisteren via <https://youtu.be/HEAQ-JRRsIA>

Preek

De afgelopen weken fietste ik regelmatig langs de kerstmarkt die hier tot gisteren op het Lange Voorhout gehouden werd. En steeds als ik bij Hogel Des Indes de hoek om kwam, kwamen mij de klanken van kersthits in alle soorten en maten tegemoet. Ze zijn deze dagen onvermijdelijk om niet te zeggen alomtegenwoordig. Wat er aan opvalt, is dat het er vaak gaat over het verlangen naar huis, naar je eigen plek. Chris Rea rijdt met zijn 'Driving home for Xmas' al sinds 1986 ieder jaar met kerst opnieuw naar huis. Een decennium eerder begonnen The Eagles in hun lied 'Please Come Home for Christmas' te vragen of hun liefje dat vertrokken is, met Kerstmis toch niet naar huis wil komen. En Jona Lewie verlangt er al enige jaren in zijn anti-oorlogslied 'Stop the Cavalry' naar om zelf thuis te zijn met kerstmis: 'Wish I was at home for Xmas'. Voordat u denkt dat ik ze allemaal ga aflopen – dat zal ik niet doen, maar ik vermoed wel dat het thema ons bekend voorkomt, zoals het ook voorkomt in al die kerstfilms en kerstverhalen, waar we een warm gevoel krijgen van die verloren gewaande dochter of zoon die juist op kerstavond toch nog thuiskomt. En misschien herken je er je eigen verlangen in, om thuis te zijn, ergens thuis te zijn, een plek op deze prachtige wereld waar je leven klopt.

'Zalig zij die heimwee hebben, want zij zullen thuis komen', parafraseerde een Duitse collega de Zaligsprekingen eens. Hij zei: 'Hoofdpijn heeft enkel die mens, die een hoofd heeft. En heimwee heeft enkel die mens, die een 'heim', een thuis heeft. En zalig diegene die zijn heimwee niet ontkent, niet wegbabbelt, met lawaai verdrijft of met hard werken verdringt. Zo iemand zal thuis komen. Laat het heimwee in jouw ziel niet sterven'.

Zou het kunnen dat dat dat verlangen naar een 'home' juist in onze tijd zo sterk is, omdat veel mensen een eigen plek zo node missen. Zo prachtig is deze wereld nog niet, dat er voor iedereen een plekje is. Overal is heimwee met al die mensen die op drift zijn geraakt: we zien de mensen in Gaza, die zoals de profeet het zegt, *dolen in het duister* en moeten zien te overleven op een plek waar bijna 70% van de gebouwen is verwoest of beschadigd. We lezen over Oekraïners die hier nu voor de derde keer kerstvierden en heen en weer geslingerd worden tussen de vraag waar ze nu eigenlijk thuis zijn, hier of toch daar. We stellen ons de mensen van de Tarwekamp voor, die in hun woning een veilige plek dachten te hebben, of het gezin van het kerkasiel in Kampen voor wie we straks collecteren en al die naamlozen die, soms dichterbij dan we denken, ontheemd over deze aarde gaan. 'Driving home for Christmas' – hoe doe je dat als je letterlijk geen 'home', geen 'heim' meer hebt? En hoe is het als de aarde zelf, die ene herberg in dat onmetelijke en richtingloze heelal, langzaam maar zeker door ons toedoen een onherbergzame plek wordt?

En nu zijn we hier, voor even in dit huis, onder het blauwe dak, en er zal hier toch wel iemand zijn die dat verlangen kent, naar een plek waar je thuis bent, waarschijnlijk niet eens omdat je geen dak boven je hoofd hebt, maar wel omdat je soms zo op zoek kunt zijn naar waar het in je leven werkelijk om gaat, naar wat je werkelijk beweegt, wie je bent en wat je te doen staat. Het is niet eens dat je zo ongelukkig bent, maar meer dat je je afvraagt: is dit het nu? 'Driving home for Christmas', denk je, maar je weet niet goed waar dat is en bij wie?

Ik moet denken aan het boek van Sally Rooney, *Prachtige wereld, waar ben je?* De titel verwijst naar een lied van Schubert 'Schöne Welt, wo bist du?' – in dat lied gaat het over het

verlangen naar een wereld die voorbij is, maar in het boek van Rooney gaat het over vier millennials die juist op zoek zijn naar hun plek in deze wereld en zich afvragen of die wereld wel op hen zit te wachten. Het grote verhaal van de vooruitgang zijn ze kwijtgeraakt en achter de afbrokkelende schone schijn schuilt voor hen een onbestemd gevoel van naderend onheil. En met de teloorgang van ijkpunten als godsdienst, sociale verbanden, vinden ze het moeilijk om een richting in het leven te bepalen. Daarover praten, appen, mailen, ruziën ze eindeloos en een van de personages merkt dan ook op: '... we hebben dan wel de muren gesloopt die ons gevangen hielden, maar wisten we wel waarmee we ze wilden vervangen?' Als niets meer moet en alles kan, welke kant ga je dan op? En zo dolen zij door het leven op zoek naar vaste grond, even herkenbaar als Donald Duck die met oom Dagobert en de neefjes schipbreuk lijdt. Gevijven dobberen ze rond op een eindeloze zee tot er plotseling een eiland opduikt. Ze gaan aan wal, en natuurlijk is het Donald die er meteen een vlag wil planten. En dan blijkt het een walvis te zijn. Is er nog ergens vaste grond, een plek waar je werkelijk thuis kunt zijn?

Prachtige wereld, waar ben je?

In zo'n wereld waar je je geestelijk dakloos kunt voelen, op zoek naar een zingevend verband, klinkt vannacht dat eeuwenoude verhaal van de kerstnacht / kerstmis. En ik zeg u er maar gelijk bij: dat is niet het verhaal van de simpele oplossing, maar dat is allereerst het verhaal van twee mensen voor wie ook geen plaats is. Zo vertelt Lukas het immers. Het is geen 'driving home for Christmas' voor Maria en Jozef, maar zij worden door de grote machten gedwongen hun huis te verlaten en op weg te gaan naar een plaats waar geen plaats voor hen is. '*Ou topos*' staat daar in de grondtaal – je hoort er het woord utopie in – letterlijk betekent dat: geen plaats. Het lijkt misschien heel wat, Betlehem, stad van David, maar als ze er aankomen, blijkt het een utopie te zijn en komen ze aan in nergensland. ... *want er was voor hen geen plaats in de herberg...* Er is geen plek voor deze twee, en dus ook niet voor het kind dat geboren wordt.

En daarmee schetst Lukas in zijn ouverture niet een detail om het spannend te maken, in de trant van: zouden deze dolende zielen op kerstavond toch nog een plekje vinden? maar hij laat er mee zien hoe het met dit kind zal gaan. Voor deze mens die Gods goedheid en de liefde in levende lijve is, zal vanaf het allereerste begin geen plek zijn. Hij zal niet met open armen ontvangen worden in zijn thuisstad. En zo zal het blijven: de vossen hebben holen, de vogels hebben nesten, maar voor dit Godskind is geen plaats weggelegd...

En daarom scheidt de Eeuwige zelf een plek voor dit kind, maar niet door heel assertief die plek voor zichzelf te claimen, niet door de ander die ook een plekje zoekt weg te zetten, als gelukzoeker, als gevaar, als profiteur, en ook niet door zichzelf op de eerste plek te zetten. Deze God is anders. J.B. Charles schrijft:

*Hij alleen zou met een grote sigaar
in de mond op straat mogen lopen,
met de duimen in zijn vest,
want Hij is God
Maar Hij doet het niet
want Hij is God.*

Deze God scheidt zich een plek bij de plaatslozen, sluit zich aan achter in de rij, deze God laat herders – ruwe bolsters, met een niet altijd zo blanke pit – die in de rechtbank niet als getuigen mochten optreden, onbetrouwbaar als ze werden geacht – als eerste getuigen rond de kribbe staan.

En precies daarin schuilt het geheim van deze kerstnacht: dat diepe verlangen om ergens thuis te zijn, vindt zijn vervulling op het moment dat je met die herders op weg durft te gaan naar die plek waar de Eeuwige zijn eigen ruimte, zij eigen thuis schept in deze wereld – daar waar het kleine groot is, het kwetsbare sterk en de liefde regeert.

Het gaat er dus niet om dat je je plaats kent want zo zijn mensen voorheen (en ik ben bang: niet alleen maar voorheen) onmondig gehouden, werden ze geacht te zwijgen, maar dat je déze plaats kent. Dat je zicht krijgt op een andere mogelijkheid, niet bezig hoeft te zijn met het zoeken naar de beste plek, omdat anders een ander die inneemt. Dat je er op durft te vertrouwen dat het juist dit kerstkind is dat je de weg naar het leven wijst, naar een prachtige wereld.

En dan moet je ook maar op weg gaan. *Driving home for Christmas* gaat dan via de omweg van de liefde en de goedheid, de ontvankelijkheid, de kwetsbaarheid, het recht zoeken en de vrede bewaren. En goed beschouwd is dat natuurlijk geen omweg, maar is dat de weg van het goede leven zelf. Misschien dat Sano di Pietro ook aan die weg gedacht heeft toen hij zijn werk 'de aankondiging aan de herders' schilderde.

Di Pietro kwam uit Siena dat in die dagen met Florence in de clinch lag. Je ziet de herders terzijde zitten en boven de schapen in het midden wijst de engel naar Betlehem, the place to be, waar het kind geboren is. Diezelfde engel houdt een tak in zijn hand. Het is geen witte lelie, zoals gebruikelijk in het geboorteverhaal, want de lelie is het symbool van Florence, de vijand. En dus kiest Di Pietro voor iets anders, hij kiest de olijftak, teken van de vrede. Had hij geen keus of is het toch een stille hint naar vrede zoals het kind in de kribbe een stille hint is, een teken zegt Lukas, dat richting geeft aan de weg die je in je leven kunt gaan.

Prachtige wereld, waar ben je? Het is voor ons een vraag, waar die wereld is en hoe je er komt. Maar misschien is ze er al, ligt ze in de kribbe, die niet-plek, die dé plek kan worden, die je leven glans geeft, licht en ruimte, vrijheid, moed. Een plaats om thuis te zijn. Daarom: *Driving Home for Christmas*, is niet zo ingewikkeld. Het kerstkind wijst je de richting.

Bronnen:

Sally Rooney, *Prachtige wereld, waar ben je?*, Ambo|Anthos: Amsterdam 2021,

Marjolijn van Delft voor de toelichting bij het werk van Sano di Pietro

J.B. Charles, 'Een kleine psalm', *De Nieuwe Stem*, 1957 (12)

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!